

DAGENS FRÅGOR

Viggen — en felspekulation?

System 37 "Viggen" är avsett att under 70-talet och in på 80-talet vara det svenska luftförsvarets dominerande komponent. Kostnaderna enbart för typutvecklingen torde komma att uppgå till mellan en och en halv och två miljarder kronor; i dagens penningvärde bedömes anskaffningskostnaderna per styck för det nya flygplanet till närmare 8 miljoner kronor. Beloppen är onekligen imponerande — eller skrämmande. Från vissa håll har också mer eller mindre uttryckligt framkastats den alarmerande frågan om inte hela projektet innebär en jättestor felinvestering. I sammanhanget har bl. a. erinrats om det förolyckade brittiska robotföretaget Skybolt.

Är det över huvud rimligt att *nu* binda en väsentlig del av försvarets resurser i ett vapensystem som planeras fungera 10—15 år framåt i tiden? Finns det inte skäl att räkna med att de bemannade flygplanen spelat ut sin roll långt tidigare? Och slutligen — även om tilläventyrs ett flygplan av Viggens typ skulle vara lämpligt för oss, är det rimligt att vi utvecklar och producerar systemet själva? Vore det inte både billigare och mera tidsbesparande att köpa vad vi behöver på den internationella marknaden? Ungefär så skulle den tveksamma eller kritiska hållningen inför system 37 kunna sammanfattas.

Kardinalpunkten är självfallet den första frågan — svårigheten att förutse

den framtida vapentekniska utvecklingen. Den svårigheten har emellertid alltid funnits, och den besväras inte enbart den svenska försvarsplaneringen. Det tar nu en gång för alla bortåt 8—10 år att få fram ett nytt vapensystem. Ingenting tyder på att utvecklingens allmänna karaktär skulle förändras under det närmaste decenniet. Det är därför meningslöst att antyda att vi gjorde klokast i att vänta och se hur det går. När vi kommer till 1975 är det tid att arbeta på nästa system — det som skall ersätta system 37.

Faktum är, att nya typer av bemannade stridsflygplan fortfarande planeras för andra länders flygvapen, och att system som mer eller mindre påminner om Viggen befinner sig under utveckling på flera håll — i Frankrike, Västtyskland, Storbritannien, USA, Sovjetunionen. De populära föreställningarna om att robotar skulle ersätta flygplanen är uppenbarligen starkt överdrivna. Detta ofta diskuterade problem gäller i själva verket huvudsakligen det tunga strategiska bombflyget, alltså ett område utan direkt betydelse för oss. (En annan sak är att denna utveckling, som dock ingalunda är helt entydig, kan komma luftförsvarsrobotar att spela en större roll än förut. Detta är dock ingenting som gör Viggen mindre angelägen: att system 37 måste kompletteras med robotsystem framförallt för strid på höjd är sedan länge självklart.)

Hur man än bedömer det tämligen

spekulativa problemet missiler v. bombplan bör man hålla i minnet, att Viggen närmast är avsedd som attackflygplan med taktiska uppgifter i invasionsförsvaret — mot mål både till lands och vatten — som rimligen inte under överskådlig tid kan tänkas lösas annat än av bemannat flyg. Planet skall vidare byggas i en spaningsversion — och när det gäller behovet av spaningsflyg finns det veterligen intet som helst skäl att räkna med en minskning, tvärtom. Att bemannat jaktflyg slutligen kommer att vara en nödvändig beståndsdel i det svenska försvaret även i framtiden är av flera skäl tydligt. Det torde räcka att erinra om så skilda uppgifter som incidentberedskap och neutralitetsvakt å ena sidan, avvärjande av luftburna trupptransporter å den andra. I båda fallen gäller det funktioner som inte rimligen kan anförtros åt missilsystem.

Men, kan man då invända, låt gå för att det är lämpligt att planera för en ersättning av våra nu fungerande, i och för sig förträffliga flygplan Lansen och Draken, vore det trots allt inte mera rationellt att utnyttja de "stora" flygindustrierna än att pressa fram en egen produkt som rimligtvis på grund av de relativt kortare serierna måste bli onödigt dyr?

Invändningen är tvivelsutan teoretiskt riktig — men i praktiken verklighetsfrämmande. Utvägen att köpa utomlands har noggrant prövats, men visat sig oframkomlig. För det första förhåller det sig nämligen så, att det bl. a. av sekretessmotiv är svårt — inte minst för ett alliansfritt land som Sverige — att få köpa verkligt modern flygmateriel. För det andra har det visat sig, att de utländska system som tilläventyrs skulle kunna komma ifråga till inköp är onödigt stora för våra behov, bl. a. när det gäller flygplanens räckvidd, med därav följande högre pris. Vissa undersökta typer har i

själva verket visat sig kosta 2—3 gånger mer än Viggen! Å andra sidan måste man ta hänsyn till att vi genom att utveckla ett eget system från början kan få detta anpassat till svenska taktiska behov och, inte minst viktigt, till befintlig stridslednings- och basorganisation. Högst betydande besparingar har exempelvis kunnat uppnås genom att till Viggen i mer eller mindre modifierad form överföra elektronisk utrustning från tidigare flygplanstyper.

Svensk industri har redan upprepat gånger visat sig kapabel att få fram för våra behov avpassade stridsflygplan fullt jämförbara med det bästa i andra länder. Det finns inga sakliga skäl att betvivla dess förmåga att än en gång lösa en liknande uppgift — den största den hittills ställts inför.

Inför två partistämmor

Juni är den politiska kongressmånaden framför andra. Detta markeras inte minst i år, då de politiska partier som företräder de båda alternativen för framtiden, högerpartiet och socialdemokraterna, kongressar praktiskt taget samtidigt. Högerpartiets riksstämma i Östersund får även en extra festlig inramning av de båda jubiléer som skall begås, högerpartiet 60 år och Högerens Ungdomsförbund 30 år.

Det har sitt intresse att ta del av de motioner och andra förslag som de båda partiernas representantförsamlingar skall ta ställning till. Klart och tydligt framgår, innan olika partiinstanser har sagt sitt och kanske modererat förslagen, att det är fråga om två diametralt motsatta politiska uppfattningar. Tyngdpunkten vid högerstämman kommer att ligga kring de förslag som framläggs av partistyrelsen. Det är ett omfattande programarbete som kommer att redovisas på centrala om-

råden av samhällslivet. Högerpartiets författningskommitté har slutfört sitt arbete efter de riktlinjer som godkändes av partirådet i november förra året. Vidare framlägger partiets bostadskommitté sitt programförslag, liksom den arbetsgrupp som sysslat med lokaliseringsfrågorna och ävenledes den kommitté som arbetat med frågan om förvärvsavdragets utformning. Det senare programförslaget får främst ses som ett komplement till det redan i höstas antagna familjepolitiska programmet. Till detta kommer ett drygt femtiotal motioner av allehanda innehåll som stämman har att ta ställning till.

Den socialdemokratiska partikongressen, som sammanträder endast vart fjärde år, har helt naturligt åtskilliga motioner på dagordningen, närmare bestämt 173. Några av dem sysslar med författningsproblemen, och även om den socialdemokratiska parti styrelsen inte vill ta ställning till dessa, innan en särskild studiegrupp slutfört sitt arbete, har det likväl sitt intresse att se vilka delproblem som tas upp till behandling. En motion kräver att det socialdemokratiska partiet skall verka "för införandet av förbud mot folkomröstningar". Så långt har alltså maktfullkomligheten gått på sina håll inom socialdemokratien att man tar helt avstånd från ett av de institut som kommit att betraktas som ett av de väsentligaste i en demokrati. Häremot kontrasterar bjärt den positiva syn på folkomröstningsinstitutet som framkommer i högerpartiets författningskommittés betänkande, där man i stället vill införa de danska folkomröstningsreglerna i svenskt författningssystem, kompletterade med en motsvarande möjlighet för regeringen att i vissa fall direkt kunna gå ut till folket för att få en fråga prövad. I en annan socialdemokratisk motion föreslås att den nuvarande myndighetsåldern för tron-

följaren skall ändras från 21 till 35 års ålder. Som motivering anföres bl. a., att "kommunmötet vill i avvaktan på att frågan om ett republikanskt statsskick aktualiseras, framhålla som sin mening, att delreformer i olika avseenden genomföres för underlättande av en framtida övergång till ett mera demokratiskt statsskick".

Just därför att man i förslagen om en särskild "tronmyndighetsålder" ser vänsterradikala försök att bädda för ett införande av republik har en stor majoritet av högerpartiets styrelse anslutit sig till en av de få reservationerna till författningskommitténs betänkande och föreslår riksstämman, att i programmet skriva in, att tronmyndighetsåldern skall vara densamma som den i lag fastslagna allmänna myndighetsåldern. Samma åsiktsdifferens framkommer på ett annat område. Beträffande valsättet föreslår en socialdemokratisk motionär, att partikongressen skall "avvisa alla former av majoritetsval i enmansvalkretsar" och i stället förordade proportionella val i flermansvalkretsar samt att i ett enkammersystem de nuvarande 230 riksdagsmännen i andra kammaren skall kompletteras med ytterligare 100 ledamöter, utsedda av elektorsförsamlingar i de nuvarande förstakammarvalkretsarna strax efter kommunalvalen vart fjärde år. Detta är som bekant en tanke, som tycks ha ett visst gehör på högsta nivå inom socialdemokratien. En majoritet av högerpartiets styrelse förordar visserligen i dagens läge att det proportionella valsystemet bibehålles, men samtidigt har man en klart positiv syn på majoritetsvalsystemet i princip. En minoritet inom högerpartiets styrelse åter ansluter sig till det förslag som förts fram från Högerens Ungdomsförbund om ett system, där proportionella val kombineras med majoritetsval i enmansvalkretsar, närmast efter västtysk förebild.

I enlighet med sina krav på ett fördjupat folkstyre riktar högerpartiets författningskommitté också stark kritik mot det inom socialdemokratien använda kollektivanslutningssystemet, vilket betraktas som oförenligt med kraven på en demokrati. Ingen enda motion till den socialdemokratiska partikongressen tar avstånd från kollektivanslutningen, trots att kritiska tongångar stundom kunnat förmärkas även i A-pressen. Tvärtom uttalas i några motioner krav på ett förstärkt fackligt-politiskt samarbete, och motiveringen i en av motionerna har onekligen sitt intresse: "En tredjedel av LO:s medlemmar är ansluten till partiet genom sina lokala fackorganisationer. Största flertalet av dessa medlemmar besöker sällan eller aldrig kommunmötena, de är politiskt omedvetna, vid allmänna val röstar de mera på grund av tradition än kunskap om partiets arbete eller vad partiet utträttat." De som man tycker självklara slutsatserna ligger uppenbarligen fjärran från den socialdemokratiska motionären.

Ej heller möter man i någon socialdemokratisk motion de tankar om hyresregleringens avskaffande, som under stundom kunnat skynta även i den socialdemokratiska pressen, och som är ett grundtema i högerpartiets bostadskommittés förslag. För de väluppfosttrade socialdemokratiska partimedlemmarna är tydligen så radikala förslag en styggelse. I stället krävs nya och ökade regleringar för att komma till rätta med bostadseländet, allt i traditionell stil. Några har t. o. m. stannat upp inför finansminister Strängs tal om det myckna kyrkobyggandet som roten till allt ont och föreslår åtgärder i enlighet därmed.

I de socialdemokratiska motionerna återfinnes i övrigt mycket av det stoff som för närvarande är så populärt bland vänsterradikala opinionsbildare.

Där finns krav på fri abort, "balanserat" av en "broderskapsmotion" med motsatt betraktelsesätt. Det finns en lång rad krav på förstatliganden. Som tänkbara socialiseringsobjekt framföres bank- och kreditväsendet, läkemedelsindustrin, sötsaksindustrin etc. Partistyrelsen ställer sig dock avvaktande och hänvisar till pågående statliga utredningar, bl. a. den s. k. koncentrationsutredningen. Inte heller vill man tillstyrka olika "radikala" förslag på kulturpolitikens område, t. ex. inrättandet av ett statligt bokförlag, uppförandet av "kommunala kulturhus", extraskatt på veckotidningar och ett statligt filmbolag, utan man nöjer sig med att föreslå kongressen att instämma i "motionärernas och partistyrelsens gemensamma grundvärderingar". Negativ ställer sig den socialdemokratiska partistyrelsen också i praktiken till de många naiva motionerna på utrikespolitikens område. Aggressiva åtgärder mot Sydafrika, åtgärder mot Portugals kolonialpolitik och stöd åt Spaniens socialdemokrater krävs i en del motioner. Partistyrelsen instämmer i bevekelsegrunderna men vill dessbättre inte förivra sig och tillstyrka de konkreta förslagen. Bojkotter avvisas, eftersom "en bojkott som inte kan göras effektiv är av tvivelaktigt politiskt värde". Inte heller vill den socialdemokratiska partistyrelsen uttala sig för att Sverige i samarbete med andra stater arbetar för ett de facto erkännande av Östtyskland.

Man får ett genomgående intryck av att tonen inför den socialdemokratiska partikongressen präglas av vänster-radikal beskäftighet. Belägg härför är såväl de många socialiseringsförslagen som kraven på olika utrikespolitiska åtgärder. Det är betecknande, att det inte förekommer någon enda motion med udden riktad mot kommunismen. Oroande ter sig även en del motioner som riktar sig mot den nuvarande för-

svarspolitiken. Är det så, att motionerna ger ett fullgott uttryck för stämningläget inom den svenska socialdemokratien, kan man vänta sig ökade politiska spänningar i landet.

Motionerna till högerstämman knyter i väsentliga avseenden an till det programarbete som med framgång bedrivits inom partiet under de senaste åren. I en motion krävs, att detta programarbete, som främst utgjorts av delstudier på olika samhällsområden, nu skall krönas med en totalrevision av högerpartiets program, vilket också tillstyrkes av partistyrelsen. Gentemot socialiseringsivern inom socialdemokratien kontrasterar starkt olika förslag till ett intensifierat arbete för ägardemokratiens samhälle. I detta sammanhang föres också med ökat eftertryck in ett internationellt betraktelsesätt. Högerpartiets arbete för att förverkliga ägardemokratien är endast ett led i den europeiska konservatismens strävanden, något som snart visar sig vid en granskning av de konservativa och kristligt-demokratiska partiernas verksamhet. Ägardemokratien i Sverige har sin motsvarighet i engelsmännens "property-owning democracy", i tyskarnas och österrikarnas "Eigentums-Politik", i det norska "selveierdemokratien". Högerens Ungdomsförbund, som starkt engagerat sig för ett nära samarbete med de konservativa och kristligt-demokratiska broderorganisationerna i Europa, kräver i en motion ett fördjupat arbete på det internationella området av högerpartiet, vilket också tillstyrkes av partistyrelsen. HUF har också kunnat visa på direkta framgångar i sitt eget arbete, bl. a. på den nybildade konservativa och kristligt-demokratiska "arbetsgemenskap" (COCDYC), som bildades i början av maj i Hamburg med deltagande från Västtyskland, Österrike, Luxemburg, England, Ungern (den kristligt demokratiska exilorga-

nisationen) samt Danmark, Norge och Sverige.

Andra motioner tar upp frågor som t. ex. kravet på en fri och objektiv radio och television, åldringsvården, ungdomsarbetet, den ökande brottsligheten, det borgerliga samarbetet, främjande av företagsamheten etc. Från HUF:s sida motioneras bl. a. om ökade insatser på det försvarspolitiska området, med tillstyrkan från partistyrelsen, och om att riksstämman skall uttrycka sitt beklagande av regeringens inbjudan till Chrustjov att besöka Sverige. Den sistnämnda motionen torde bli föremål för åskillig debatt.

Juni månad kommer otvivelaktigt att gå i partikongressernas tecken. Värt att notera är, att det är första gången som en socialdemokratisk partikongress ges full offentlighet. Detta har varit fallet för högerpartiets vidkommande alltsedan början av 1950-talet. Det är också troligtvis sista gången, som högerpartiet håller riksstämma ett valår. I fortsättningen är avsikten att stämmorna skall hållas vart annat år och icke valår. En motion om en motsvarande förändring för socialdemokraternas del föreligger men avvisas av den socialdemokratiska partistyrelsen, som anser att fördelarna med att hålla partikongress strax före ett val är stora. Det är möjligt att detta är en fördel, men trots allt vill man hoppas att högerpartiets bedömning är den riktiga. Som motiv för att framdeles förlägga riksstämmorna till icke valår anföres, att man därigenom får större möjligheter till en sorgfällig behandling av de politiska frågorna i en mera lugn och avspänd atmosfär. Det förefaller dock icke osannolikt, att sådana frågeställningar ter sig alltför triviala för en socialdemokrati, där enpartisystemet ter sig som en hägrande drömbild. Det finns all anledning att tillse att denna förvandlas till blott och bart en hägring.

Statskontrollerade ungdomsorganisationer

"Vi vill inte ha någon statsdirigerad ungdomsfostran, vi vill inte för statens pengar sälja friheten för ungdomen att fostra sig själv — det må vara till upporsmän eller till lojala stödjare av bestående politiska system. Ungdomen skall vara sig själv och politiskt bestämma över sin egen utveckling. Den skall inte staten bestämma över, och därför skall staten inte ens lämna anslag till denna verksamhet."

Med dessa ord förde hr Ståhl (fp) oppositionens talan mot de statsbidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, d. v. s. även till partipolitisk propaganda och partipolitiskt arbete, varom vårriksdagen beslutade i slutet av april. Att propositionen skulle bifallas var givet på förhand. Av de politiska ungdomsorganisationerna hade endast Högerns Ungdomsförbund vid remissbehandlingen intagit en principiellt avvisande hållning. Som påpekats i debatten ansågs saken dock helt klar, t. o. m. innan remisserna hade avlämnats på 1962 års ungdomsutrednings förslag. Betänkandet stod endast att erhålla i några få exemplar före remisstidens utgång. Envisa rykten ville även göra gällande att propositionen redan var färdigskriven vid denna tidpunkt. Ytterligare ett exempel bland många på en tilltagande maktfullkomlighet och nonchalans från Kungl. Maj:ts kansli.

I riksdagen var det endast högerpartiets företrädare samt några folkpartister som insåg frågans principiella räckvidd och motsatte sig propositionen. Det främsta skälet har varit rädslan för statskontroll över de politiska ungdomsorganisationerna samt det principiellt oriktiga i indirekta — för att inte säga direkta — subventioner från staten till de politiska partierna. Dessa argument har viftats bort av majoriteten, som betraktat arrange-

manget som helt ofarligt. "Men", som hr Ståhl uttryckte det, "det är mycket som det ena året ter sig fullkomligt ofarligt och som några år efteråt kan vara en utomordenligt bister verklighet."

Nu tog det i själva verket inte några år, innan farhågorna besannades. Detta skedde redan någon vecka, innan frågan avgjordes i riksdagen. Skolöverstyrelsen, som har ansvaret för bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna, har visat sig väl så nitisk, och utsände redan i mitten av april en skrivelse till studieförbunden, ungdomsorganisationerna och vissa nykterhetsorganisationer, i vilken man begärde en rad uppgifter om de berörda organisationerna. Man krävde en ingående redovisning för anställda tjänstemän den 1/10 1963 samt befattningshavarnas utbildning. Vidare önskade man uppgifter beträffande den planerade utvecklingen och ville ha motsvarande data för 1964, 1965 och 1970 samt därutöver i möjligaste mån för 1970-talet. Än allvarligare är att man också begärde en redovisning för organisationernas löner och arvoden samt övriga driftsutgifter.

Enligt skrivelsen har Skolöverstyrelsen anmodats av finans- och ecklesiastikdepartementen att inkomma med vissa uppgifter till "en inom statsförvaltningen pågående långtidsutredning". Skrivelsen föranleder en rad frågor. Vilken långtidsutredning avses och vad är utredningens syfte? Av vilken anledning skall organisationerna lämna uppgifter inte bara om sina befattningshavares antal utan också om deras lönelägen och utbildning? Av vilka skäl skall utgifterna för hyror, räntor, bränslekostnader och andra driftsutgifter rörande verksamheten redovisas? Från principiell synpunkt aktualiserar också skrivelsen en väsentlig frågeställning. Kan man befara, att den tilltagande bidragsgivningen

från samhället till organisationerna också kommer att leda till krav på en ökad insyn i organisationernas verksamhet?

Högermannen, herr Wennerfors, har i en interpellation till ecklesiastikministern krävt svar på de frågor, som föranletts av skrivelsen. Det hade varit tacknämligt, om svar hade erhållits, innan riksdagen fattade beslut om bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Det länder dock Högerens Ungdomsförbund till heder, att man vägrat besvara Skolöverstyrelsens skrivelse, innan garantier lämnats för att statsmakterna inte skall befatta sig med organisationernas interna förhållanden. Sedan är det en annan sak, om sådana garantier överhuvudtaget kan åstadkommas eller om man från regeringshåll ens *vill* ge dem.

Den misstanken ligger nära till hands, att skrivelsen från Skolöverstyrelsen inte var ett olycksfall i arbetet, utan i stället ingår som ett led i strävandena från regeringshåll att erhålla en fullständig redovisning av organisationernas interna förhållanden. Det rimmar dåligt med demokratiens krav, då statliga myndigheter kräver insyn i de politiska organisationerna. Med tanke på bidragssystemets konstruktion skulle det emellertid inte förvåna, om man mycket snart skulle kräva också en detaljredovisning exempelvis beträffande de politiska ungdomsorganisationernas medlemmar.

I sitt interpellationssvar, som var synnerligen allmänt hållet, kunde herr Edenman omtala, att den ifrågavarande långtidsutredningen syftar till att göra det möjligt att uppmärksamma de berörda organisationernas speciella förhållanden "vid den avvägning av samhällsresurserna som kan bli aktuell". Ecklesiastikministern anförde vidare: "Någon avsikt att använda de begärda upplysningarna för att möj-

liggöra en ökad insyn i organisationernas verksamhet föreligger självklart inte." Enligt de principer som *hittills* gällt för verksamheten har myndigheterna ej heller haft någon befattning med organisationernas interna förhållanden.

Statsrådsdeklarationen har givetvis sitt intresse, men samtidigt kan det ifrågasättas, om ecklesiastikministern framdeles kan eller vill tygla de krafter som han varit med om att frambesvärja. Som herr Wennerfors påpekade finns det alla skäl att följa utvecklingen med största uppmärksamhet. Bakom vad som för alltför många ter sig som en rätt oväsentlig fråga ligger i själva verket problemställningar av stor räckvidd för den framtida utvecklingen av den svenska demokratin.

Kommunernas upphandling

Ett i riksdagen ofta återkommande krav är att kommunernas upphandlingsförfarande skall ge fullt utrymme för den fria konkurrensen så att misstankar om och möjligheter till obehörigt gynnande undanröjs. Både riksdagen och de flesta remissinstanserna har visat en viss förståelse för kraven, men man har för det mesta stannat vid allmänna fraser om önskvärdheten av större enhetlighet och fasta normer vid upphandlingen. Det har emellertid ansetts vara en uppgift för kommunerna själva att åstadkomma detta. Upprepade gånger har också kommunernas organisationer uttalat sitt intresse för att på egen hand reglera upphandlingsfrågorna. Något praktiskt resultat har dock ej åstadkommits bortsett från att några enskilda städer antagit egna upphandlingsreglementen i samband med att de olika förvaltningarnas anskaffningar

centraliserats, varvid stora rationaliseringsvinster kunnat göras.

En centralisering utan reglering av upphandlingsförfarandet kan dock lätt få den motsatta effekten. På senare tid har det från olika håll uppmärksamats hur framför allt landstingen sätter den fria konkurrensen åsido genom att låta en betydande del av sina inköp ske via Landstingens Inköpscentral (LIC). Denna är till formen en ekonomisk förening och har alltså till syfte att tillvarata medlemmarnas ekonomiska intressen. Detta sker genom att man tillhandahåller medlemmarna, d. v. s. i huvudsak landstingen, med förnödenheter av olika slag. Det är naturligtvis svårt att mäta effektiviteten av ett företag som inte tillämpar de marknadsekonomiska principerna. Ytterligare försvarande för en analys har varit att LIC ej offentliggör sin förvaltningsberättelse. Detta förfarande måste anses ytterst märkligt med tanke på att man arbetar med skattemedel, d. v. s. anslag från landstingen. Som visats i ett informationsbrev, utgivet av Forum för Borgerlig Debatt, har man emellertid misslyckats såtillvida att man inte kunnat förränta medlemskapitalet på tillfredsställande sätt.

Både återbäringarna på medlemmarnas köp och föreningens redovisade vinster har varit låga. Genom att landstingen känt sig förpliktade — och emellanåt även varit tvingade — att göra sina inköp genom LIC har andra inköpskällor åsidosatts. Vad detta inneburit i form av hämmad pris- och kvalitetskonkurrens kan naturligtvis ej närmare fastställas, men då LIC:s verksamhet försiggått i närmare 20 år bör konkurrensförhållandena under denna period ha hunnit snedvridas ordentligt. Det kapital som skattebetalarna via landstingen har satsat på en

förment affärsverksamhet skulle säkert ha kunnat erhålla en bättre förräntning på annat håll.

Den kritik som framkommit från vissa landsting tyder också på att man inom LIC inte är omedveten om att man inte lyckats med målsättningen att ta tillvara medlemmarnas ekonomiska intressen. Man kan därvid fråga sig om den ursprungliga målsättningen ändrats på ett sådant sätt att verksamheten fortfarande kan anses motive-rad. Från LIC har dock inga deklara-tioner om en sådan ny målsättning för-nummits. Man tycks helt bygga på en missriktad idealitet, som går ut på att landstingen skall kunna köpa förnödenheter till ett så lågt pris som möjligt. Att de totala kostnaderna för skattebetalarna, som får subventionera LIC, inte blir lägre tycks man bortse från.

En annan, och kanske vida allvar-ligare sida av landstingens upphand-lingsförfarande är att man inför ett onödigt mellanled för sjukhusens för-sörjning av apparatur av olika slag. Just på detta område är den direkta kontakten mellan producent och av-nämaren av största betydelse som en garanti för utrustningens rätta installa-tion och handhavande. Även för själva utvecklingsarbetet måste sådana di-rektkontakter verka befruktande.

Det finns alltså all anledning att ge-nom riksdagsbeslut tvinga kommuner-na att iaktta marknadsekonomins spel-regler. För detta talar det förhållandet att staten för att bidrag skall lämnas till kommunerna för t. ex. skolbyggen kräver att den statliga upphandlings-kungörelsen skall tillämpas. Det går inte längre att skjuta frågan ifrån sig med motivering att kommunerna själ-va måste fatta beslut. Kommunernas självbestämmanderätt får inte inne-fatta rätten till missbruk.